

148. löggjafarþing 2017–2018.
Þingskjal x — x. mál.
Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingar á lögum um opinberan stuðning við vísindarannsóknir, nr. 3/2003

Frá mennta- og menningamálaráðherra.

1. gr.

1. mgr. 2. gr. laganna verður svohljóðandi:

Hlutverk Rannsóknasjóðs er að styrkja vísindarannsóknir og rannsóknartengt framhaldsnám. Í þeim tilgangi styrkir sjóðurinn nemendur í rannsóknartengdu framhaldsnámi og skilgreind rannsóknarverkefni sem styrkja stöðu vísindastarfs á Íslandi.

Rannsóknarsjóður veitir styrki samkvæmt almennum áherslum Vísinda- og tækniráðs og á grundvelli faglegs mats á gæðum rannsóknarverkefna, færni þeirra einstaklinga sem stunda rannsóknirnar og aðstöðu þeirra til að sinna verkefnum. Ákvörðun um styrkveitingu skal bundin faglegu mati.

2. gr.

Við 1. mgr. 5. gr. laganna bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Í alþjóðlegum samstarfsverkefnum er heimilt að byggja á niðurstöðum fagraða sem skipuð eru sameiginlega af samstarfsaðilum, enda eru sambærilegar kröfur gerðar til matsviðmiða, sbr. 2. mgr.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta var samið í mennta- og menningarmálaráðuneytinu. Í lagabreytingunum felst framkvæmd aðgerðar 1.9 í Stefnu og aðgerðaáætlun Vísinda- og tækniráðs 2014-2016 en þar segir: „Lög um samkeppnissjóði Vísinda- og tækniráðs verði endurskoðuð svo að tryggt sé að stjórnir sjóðanna geti markað stefnu hvað varðar sókn í alþjóðlega samkeppnissjóði og á alþjóðlega markaði. Stjórnir sjóðanna hafi jafnframt heimild til að ráðstafa fé vegna samstarfsverkefna sem hafa verið samþykkt af stjórnnum sjóðanna. Einnig sé sjóðunum heimilt að greiða erlendum samstarfsaðilum, eftir því sem við á.“

Vísindastarf er í eðli sínu alþjóðlegt og það geta falist mikil sóknarfæri í erlendu samstarfi. Samstarf samkeppnissjóða býður upp á samfjármögnun rannsóknarverkefna og er slíkt fyrirkomulag talsvert algengt bæði á norrænum og evrópskum vettvangi. Felst það í

stuttu máli í því að rannsóknarsjóðir staðsettir í mismunandi löndum leggja til fjármuni í sameiginlegan sjóð sem auglýsir eftir styrkumsóknum frá vísindamönnum í viðkomandi löndum.

Um tvenns konar fyrirkomulag um sameiginlega alþjóðlega sjóði er að ræða. Annars vegar þar sem hver samkeppnissjóður skuldbindur sig til að greiða ákveðna upphæð óháð því hvort styrkir fara til aðila í því ríki sem sjóðurinn er starfræktur. Þetta byggir á þeirri hugmynd að samstarf ríkja um að styrkja hágæðavísindi óháð því hvar rannsóknirnar eru unnar skili sér í aukinni þekkingu til hagsbóta fyrir samfélög þvert á landamæri. Í hinu fyrirkomulaginu felst að samkeppnissjóður leggur aðeins fram fjármuni í hinn sameiginlega sjóð í þeim tilfellum er styrkumsókn frá aðila frá því ríki sem samkeppnissjóðurinn er starfræktur í hlýtur brautargengi (t.d. greiðir Rannsóknasjóður í þeim tilfellum sem íslenskur aðili hlýtur jákvætt svar úr sameiginlegu matsferli).

Óháð því um hvort fyrirkomulagið er að ræða er skilyrði fyrir þátttöku í alþjóðlegri samfjármögnun að samkeppnissjóðirnir komi sér saman um fyrirkomulag á mati á umsóknum. Núgildandi lög koma í veg fyrir að Rannsóknasjóður geti farið eftir faglegu mati á umsóknum sem fer fram utan fagráða skipuðum af Vísindanefnd Vísinda- og tækniráðs. Rannsóknasjóður hefur því ekki getað tekið þátt í samfjármögnun rannsóknarverkefna. Þar með hafa sóknarfæri á þessum vettvangi verið vannýtt. Það er mikilvægt að stjórn Rannsóknasjóðs hafi svigrúm til að samþykkja faglegt mat á umsóknum í samfjármögnuð verkefni enda sé matið á sambærilegum forsendum og mat fagráða Rannsóknasjóðs alla jafna.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Tilefni lagasetningarinnar er að laga reglur Rannsóknasjóðsins að alþjóðlegu umhverfi vísindarannsóknnum á Íslandi til framdráttar.

Verði ekkert aðhafst fækkar tækifærum íslenskra vísindamanna til þátttöku í alþjóðlegu vísindasamstarfi.

3. Meginefni frumvarpsins.

Með þessu frumvarpi er lagt til að Rannsóknasjóði verði heimilt að taka þátt í alþjóðlegri samfjármögnun sem getur m.a. falið í sér greiðslur til aðila erlendis og byggja ákvörðun um styrkveitingu á faglegu mati aðila sem ekki tilheyra fagráðum Rannsóknasjóðs.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Frumvarp þetta hefur ekki gefið tilefni til sérstaks mats á samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

5. Samráð.

Frumvarpið snertir einkum Rannsóknasjóð og íslenskt vísindasamfélag. Frumvarpið var sett í opið samráð þann 15. til 22. mars 2018.

6. Mat á áhrifum. – Þetta kemur frá skrifstofu stefnumótunar og fjárlagagerðar

Það er mat ráðuneytisins að þessi breyting hefur engin áhrif á útgjöld úr ríkissjóði.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Breytingin á þessari málsgrein felst í því að ekki er lengur talað um að styrkja rannsóknir á Íslandi heldur vísindastarf á Íslandi. Breytingunni er ætlað að tryggja að hægt sé að taka þátt í fjármögnun alþjóðlegra rannsóknarverkefna með greiðslum til aðila erlendis enda styrki það stöðu vísindastarfs á Íslandi eins og komið hefur fram hér að ofan. Þátttaka íslenskra vísindamanna í alþjóðlegum verkefnum er í mörgum tilfellum háð því að Ísland leggi til fjármagn í rannsóknarsamstarfið. Slíkt samstarf gefur íslenskum vísindamönnum tækifæri á að mynda tengsl við framúrskarandi erlenda rannsóknarhópa sem opnar gáttir nýrrar þekkingar inn í íslenskt vísindasamfélag. Að auki getur samstarfið m.a. bætt aðgang að mikilvægum rannsóknarinnviðum erlendis, eftl framhaldsnám í háskólum og miðlun þekkingar til nemenda. Auk þess er komið í veg fyrir þá túlkun að rannsóknir sem styrktar eru af Rannsóknasjóði þurfi að fara fram á Íslandi en rannsóknastarf er alþjóðlegt í eðli sínu og viðfangsefni íslenskra vísindamanna ekki alltaf bundin við Ísland.

Um 2. gr.

Skilyrði þess að samkeppnissjóðir taki þátt í samfjármögnun vísindarannsókna er að sjóðirnir komi sér saman um fyrirkomulag á mati á umsóknum, t.d. hvað varðar samsetningu fagráða. Í þessu felst að samkeppnissjóðirnir sem eiga aðild að hinum sameiginlega sjóði skuldbindi sig til þess að hlíta niðurstöðu um styrkveitingar.

Í þeim tilfellum sem stjórn Rannsóknasjóðs byggir ákvörðun um styrkveitingu á niðurstöðum fagráða sem skipuð eru sameiginlega af Rannsóknasjóði og alþjóðlegum samstarfsaðilum eru gerðar sambærilegar gæðakröfur til styrkumsókna og í fagráðum Rannsóknasjóðs.

Um 3. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringar.